

Necip Fazıl Kısakürek'in

“Çile”si

Mustafa Karabulut¹

Necip Fazıl Kısakürek, Cumhuriyet'in yeni tesis edilmeye başlandığı ve Tanpınar tarafından “medeniyet buhranı” (Tanpınar, 1990: 89).olarak adlandırılan Batı ile Doğu değerlerinin karmaşasının yaşandığı bir dönemde şiir yazmaya başlar. Kısakürek, Tanzimat'tan sonra yaşanan krizi benliğinde hissederek, “Şehir ve tabiata ait unsurları, ‘içindeki kıyamet’in nesnel karşılıkları gibi yansıtıken, aslında yaşadığımız kaosu anlatır. Bir ‘ben’ şairi gibi konuşur; ama konuştukları, bu toplumun tek tek her entelektüeliyle yaşadığı sancıdır.” (Miyasoglu, 2009: 74). Bu krizin aşılmaya çalışıldığı bir dönemde, Necip Fazıl'ın -sahip olduğu zihni karmaşalara uygun olarak- Poe, Baudelaire, Mallarme ve Rimbaud gibi modernist şairlerin yolundan gittiğini ve modernist estetiğin doğrultusunda “Kaldırımlar”, “Gece Yarısı”, “Ayak Sesleri”, “Otel Odaları” gibi çoğunlukla ölüm, korku, yalnızlık gibi bireysel temlere sahip imgelemci şiirler kaleme alır. (Enginün, 2009: 63-64).

1934'te bir Nakşî şeyhi olan Abdülhakîm Arvâsî ile tanıştıktan sonra, fikrî ve ruhî manada büyük değişim gösterir. “İşte bundan sonra Necip Fazıl gerçekten ‘Çile’deki insan’ olur.” (Kurt, 2011: 24-25). Bu, onun için adeta yeniden doğuştur. “Bu ‘yeniden doğuş’ sırasında şair, daha evvel anlam veremediği hayatın her bir noktasına adeta farklı gözlerle bakmaya başlar ve maddenin/görünenin ötesine geçerek Allah'ı bulur.” (Güngör, 2015: 155).

Necip Fazıl Kısakürek'in şiirlerini topladığı kitabı *Çile*'dir. Şairin bu kitaptan önce 1925'te *Örümcek Ağı*, 1928'de *Kaldırımlar* ve 1932'de *Ben ve Ötesi* adlı şiir kitapları çıkar. “Bu dönem şiirinin içeriğindeki hâkim unsur ‘ben’dir.

Şiiri, bir aydın olarak ‘ben’in psikolojik ve metafizik problemleri üzerinde döner.” (Başiböyük, 2008: 28). Kısakürek, bu kitaplarından sonra bütün şiirlerini *Sonsuzluk Kervânı* ve *Şiirlerim* adı altında toplar. Onun şiirleri günümüzde *Çile* ismi altında bir araya gelmiştir.

Çile'nin son yıllardaki baskılarında ilk şiirinin adı da “Çile”dir. Bu şiir aynı isimle ilk olarak Yeni Mecmua'da “Senfoni” adıyla ve tam şekilde 1939'da yayımlanır. Şiirin ilk ismi “Senfoni”, sonra “Senfonya”, Büyük Doğu'daki yayımından sonra “Çile” ismini alır. “Her biri bir Batı müziği terimi olan yedişer dörtlütükten oluşan sırasıyla 1-Allegro, 2-Adagio, 3-Andante ve 4-Finale adlı bölümlere ayrılarak, Büyük Doğu'da neşrinden itibaren ‘Çile’ adını aldıktan sonra ise, bu başlıklar kaldırılıp ‘sıra noktalar’ (.....) konularak dört bölüme ayrılarak yayımlanmıştır.” (Çalışkan, 2016: 72).

Necip Fazıl'ın bu şiirini Beethoven'in Beşinci Senfonisi'nin ahenk yapısına benzer şekilde yazdığı söylenir. Bu bağlamda, şiir, kaostan nizama, ferdin varlık karşısında yaşamış olduğu fikrî ızdıraplardan huzura yönelişin bir ifadesi gibidir. (Çalışkan, 2016: 103).Necip Fazıl, “Çile” şiirini Beethoven'in 5. Senfonisi'nin müziğiyle okur. Çile'deki med-cezirler 5. Senfoni'nin müziğindeki iniş-çıkışlara benzer.

Şair, bu kitapta özne-ben'in madde ve ruh arasındaki trajedisini ve buhranlarını gözler önüne koyar. Kısakürek'in Fransız edebiyatından ve Tekke edebiyatından izlerin bulunduğu bu şiir kitabı, Türk şiiri için büyük bir hazine niteliğindedir. O, gerek *Çile* gerekse diğer eserleriyle kendinden sonraki birçok şair ve yazarı derinden etkiler. Şair *Çile* adlı eserini altmış yıla yakın şairlik hayatındaki kaleme almış olduğu tüm şiirlerinin arasından büyük bir titizlikle seçerek oluşturmuştur. “Üstad, hayatı boyunca, yazdığı şiirle fiziki ve ontolojik bağını hiçbir zaman koparmamıştır... O, şiirle ve şiirin dünyasındaki ifade biçimleriyle sürekli bir ‘hesaplaşma’ içine girmiş ve sürekli en ‘mükemmel’i ve dolayısıyla da en ‘ideal’i kollamıştır.” (Deniz, 2005: 575).

Çile, “Taksim” kısmıyla başlar. Şair, “Şiirlerim ve Şairliğim” başlıklı ön sözünde şiir yazmaya başlamasının hikâyesini anlatır. Kısakürek bu kısımda *Çile*'yi ana kitabı

¹ Doç. Dr., Adıyaman Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Adıyaman. E-mail: mkarabulut@adiyaman.edu.tr

olarak takdim eder. Şair, “Şiirlerim, yemişin içini, şiir hakkındaki düşündüklerim de kabuğunu gösteriyor.” (Kısakürek, 1995: 10).der.

Necip Fazıl’ın *Çile* kitabında ölümünden sonra kaleme aldığı ve sonradan ilave edilen şiirlerle birlikte toplam 173 şiir ve her biri ayrı konu başlıklarından oluşan 14 bölüm vardır. Ayrıca bu kitapta 213 beyit de yer alır. *Çile* şiir kitabındaki konu başlıkları sırasıyla şunlardır: Allah, İnsan, Ölüm, Şehir, Tabiat, Kadın, Korku, Daüssıla, Ukde, Hafakan, Dekor, Tecrit, Kahramanlar ve Dava ve Cemiyet. *Çile*’nin sonunda Poetika başlıklı bir bölüm ve fotoğraf ve elyazısı örneklerinin yer aldığı Yayınevinin Eki kısmı bulunur.

Çile’de bulunan şiirlerin çoğu Türkiye’nin 1920’lerden den sonraki ideolojik edebiyatına bir tepki gibidir. “Dışa çevrili olan gözleri adeta insanın iç dünyasına çeviren bu şiirlerin yeni ve orijinal görünen bir psikolojik derinliği vardır. Şairin bunlar dışındaki nisbi bir neşve ve coşkunluğun hâkim olduğu ‘Dalgalar’ (1926), ‘Şehirlerin Dışından’ (1926) ve ‘Ses’ (1944) gibi şiirlerinde bile daima patetik-trajik bir hava okuyucuyu sarar... Ancak esere hâkim olan tavır, daha çok şairin kendi ‘ben’i ile olan mücadelesi veya kaynağı meçhul bir korkudur.” (Okay, 1993: 317). *Çile*’deki şiirler fertten cemiyete kadar uzanan birçok meseleyi kapsar.

Kısakürek’in ilk dönem şiirlerinde konu sınırlaması yoktur. (Otel Odaları, Kaldırımlar, Bacalar vb.) 1930’lu yılların ikinci yarısından sonra ise konu seçimine dikkat eder. Daha çok, Allah ve insan, peygamber sevgisi, ölüm, varlık, hiçlik vb. İlk dönemlerdeki rahat söyleyişler yerini daha sonra net ve kesin ifadelerle bırakır. İkinci dönemde iman ve sadakat, tasavvufi ve felsefi düşünceler, metafizik konular, politik kavramlar ve madde ve ruh alır. (Ayдын, 2014: 119).

Çile önce *Çile ve Şiirlerim*, daha sonra 1974 yılında *Çile* adıyla yeniden yayımlanır. Kitaba ismini veren şiir, 1939 yılında *Senfonya* adıyla yayımlanmış ve Abdülhakim Arvâsî’ye ithaf edilmiştir. Bu şiir, bu yıldan birkaç yıl önce tanıdığı Abdülhakim Arvâsî’nin şair üzerindeki derin etkisinin ve bu etki vasıtasıyla esasen bazı mistik temayüllere açık olan Necip Fazıl’da uyanan dini-tasavvufî duyguların işaretlerini taşır. Şiir, her biri yedişer dörtlükten meydana gelen dört ana bölümden oluşmuştur. Dini ve metafizik fikirlerle yüklü

olmakla beraber kuvvetli bir lirizmi, coşkun ve heyecanlı bir ifadesi vardır. Şiirin bütününde insanoğlunun kâinat ve kader karşısındaki şaşkınlık, isyan ve tevekkül duyguları dile getirilmiştir. (Okay, 1993: 317).

Bu şiir onun *Çile* kitabında yer alan diğer şiirlerle birlikte onun poetikasının en önemli amacı olan “mutlak hakikat”i arama düşüncesinin bir ifadesidir.

Çile kitabı “Takdim” (Şiirlerim ve Şairliğim) adlı kısımla başlar, daha sonra 386 şiir yer alır, kitabın sonunda “Poetika” başlıklı bir bölüm, fotoğraflar ve elyazısı örneklerinin yer aldığı Yayınevinin Eki kısmı bulunur.

Çile şiir kitabının ilk şiiri olan “**Çile**”, Necip Fazıl’ın metafizik ürpertilerini ve mutlak hakikati arayışını dile getirir. Bu şiir, “onun ferdiyetten mistik/metafizik dünyaya giriş kapısıdır.” (Okay, 1991: 31). Şiirin anlam tabakaları ve imgeleri bireyin mana-madde çatışmasını, yücelik arayışını ve trajik durumlarını gözler önüne serer. “Şiir ilk dizelerinden itibaren ‘yüce’ karşısındaki konumlanma kendini hissettirir. Şairin duyduğu sesin gaiblerden geliyor olması şairin kendinden menkul değerler oluşturmak isteğinde olmadığını öteden gelen bir sesi aktarma görevini üstlendiğini anlatır niteliktedir. Gaiblerden gelen ses, Necip Fazıl’ın yücelik karşısındaki tavrının öncelikle bir kulluk bilinci ile açıldığını gösterir.” (Hüküm, 2013: 48).

*Gâiblerden bir ses geldi: Bu adam,
Gezdürsin boşluğu ense kökünde!
Ve uçtu tepemden birdenbire dam;
Gök devrildi, künde üstüne künde...*
(Çile, Çile, s.16)²

Necip Fazıl’ın çilesi, yalnızca tek bir şiirinin konusu değil bütün eserlerinin özünde yer alan, bir ruh gibi bütün eserlerini saran, hemen her eserinde bir şekilde ifade bulan şairin hayatının anlamıdır. (Büyükkavas Kuran, 2013: 579).

Şiirde ben-anlatıcı dünya üzerinde insanın ezeli ve ebedî yolculuğunu çile açısından irdeler. Necip Fazıl, bireyin

² Şiir alıntıları Necip Fazıl Kısakürek’in *Çile* adlı kitabının bu baskısından yapılacaktır: Necip Fazıl Kısakürek, **Çile**, Büyük Doğu Yayınları, İstanbul 1995.

yaratılıştan itibaren başlayan çilesini dile getirir. İnsanoğlu niçin yaratıldığının farkına vardığında kendisine yüklenen yükün ağırlığının da farkına varacaktır. Gaiblerden gelen bir ses insanoğlundan boşluğu ense kökünde gezdirmesini ister. Kısakürek, burada mitolojik bir figür olan Atlas mitosunu anımsatır. Şiirin sonraki dörtlüklerinde gerçekle yüzleşen bireyin iç dünyasında kıyametlerin koptuğu söylenir:

*Pencereye koştum: Kızıl kıyamet!
Dediklerin çıktı, ihtiyar bacı!
Sonsuzluk, elinde bir mavi tül bent,
Ok çekti yukardan, üstüme avcı.*
(Çile, Çile, s.16)

Şair, adeta kendisine yukarıdan bir okun çekildiğini söyleyerek antik Yunan mitosundaki Eros'a gönderme yapar. Birey, daha sonra madde-ruh çatışması içinde, gerçeğin farkına varış ve nefis muhasebesi içerisindedir. Büyük bir mücadelenin içine giren özne "öz ağzından kafatasını kusarak" varlıktan/maddeden kopmaya çalışır ve kendisine acı veren taraflarından kurtulur:

*Ateşten zehrini tattım bu okun.
Bir anda kül etti can elmasımı.
Sanki burnum, değdi burnuna (yok) un,
Kustum, öz ağzımdan kafatasımı.*
(Çile, Çile, s.16)

Yukarıdaki dörtlükte yer alan "Ateşten zehrini tattım bu okun / Bir anda kül etti can elmasımı" dizeleri; bir uyanışı, farkındalığı ve ontolojik anlamda yenilenmeyi ifade eder. Şiirde geçen ateş ve kül olmak ifadeleri bu anlamı güçlendirir. Şiire göre, kendisine verilen sorumluluğun veya kutsal emanetin farkına varmaya başlayan insanoğlu, bir değişim/dönüşüm içindedir:

*Bir bardak su gibi çalkandı dünya;
Söndü istikamet, yıkıldı boşluk.
Al sana hakikat, al sana rüya!
İşte akıllılık, işte sarhoşluk!*

*Ensem in örsünde bir demir balyoz,
Kapandım yatağa son çare diye.
Bir kanlı şafakta, bana çil horoz,
Yepyeni bir dünya etti hediye.*
(Çile, Çile, s.17)

Necip Fazıl'da metafizik, hayat, din ve sanatla iç içedir. Bu ise şairi "mutlak hakikat"a yönelir. Bu da hakikat inancı, Allah'a ve ahirete inanmakla yani İslam toplumunu oluşturmakla mümkündür. (Karakoç, 2007: 11). Sanatçı, metafizik penceresinden bakarak Allah'a yönelmek ister. Necip Fazıl'ın poetikası da bu düşüncelerle örülüdür. Şair, mutlak hakikati arayan bir yolcudur.

"Çile", bir dönüşümün, değişimin, fiziki mekânın yerini metafiziğin aldığı şiirdir. "Diğer bütün somut mekânlar yerlerinden kopup dört bir yana dağılmıştır. Tepesinde uçan bir dam, bir bardak su gibi çalkalanan dünya, satıh bir mekân, bir yuvarlakta raks eden zaman, bir yumak gibi uzun ve dolaşık yollar... Bir dünyanın yerinden kopup yeni bir dünyanın kurulma sahnesidir bu. Boşluk şairin ense kökünde gezmektedir. Sonsuzluğun elinde bir mavi tül bent vardır. Şairin burnu yokluğun burnuna değmiştir. Bir çil horoz yepyeni bir dünya hediye etmiştir. Toz kanatlı bir kelebeğdir şair, minicik gövdesi Kafdağı'na yüklüdür ve arşa gebe bir zerreciktir. Çile şiirinde geçen bu soyutlamaları da kendini yeniden tanıyan, tanımlayan ve kendisiyle yeni baştan tanışan şairin mevcudiyetine yer bulma mücadelesi saymak doğru olur." (Akin, 2013: 206).

Kısakürek, "Çile"nin sonraki kısımlarında nefse önünde diz çökmesini söyledikten sonra, asıl meselesinin "sonsuzla varmak" olduğunu ifade eder. Aslında nefis, kişiyi dünyaya bağlayan, onu kötülüğe yönelten bir mefhum olup bir anlamda "nefs-i emmare"dir. Ancak özne, şiirin sonunda nefesine "diz çök" diyecek kadar mesafe almayı başarmıştır. Şair burada bir nefis mücadelesi yapmakta ve mistik/metafizik âleme yönelmektedir:

*Diz çök ey zorlu nefis, önümde diz çök!
Heybem hayat dolu, deste ve yumak.
Sen, bütün dalların birleştiği kök;
Biricik meselem, Sonsuzla varmak...*
(Çile, Çile, s.20)

Bir başka yönü ile Necip Fazıl'ın ve insanoğlunun fikri çilesi, insanlığın aciziyet duygusunun ifadesidir. "Çile"de anlam tabakaları "Allah'a ulaşmak için çekilen zahmet" üzerine kurgulanmıştır. Necip Fazıl, sanat anlayışında Allah'ı merkeze alarak insana ve kâinata bakar. Necip Fazıl, Allah'ı

“mutlak” ve “ilk” olarak ifade eder. “Allah, ilk olduğu ve tüm varlıkların kaynağı olup, varlığı kendinden olduğu için bir nedene ihtiyacı yoktur. Bu sebeple de mutlak yetkinlik sahibidir... Allah’ın her türlü eksiklikten uzak olması, varlığında hiçbir bakımdan maddi olanı içermemeyi gerektirmektedir. Maddeyi yok olarak, başka bir deyişle varlığı kendinden kaynaklanmayan, her türlü eksikliğin, kesikliğin kaynağı olarak gören Necip Fazıl’ın noksanlıktan münezzeh olan Allah anlayışını göz önünde tuttuğumuzda bu sonuca varmaktayız.” (Mahim, 2010: 27).

Sonuçta, Necip Fazıl Kısakürek’in “fikir sancısı çeken bir çile şairi” olarak niteleyebiliriz. Çünkü “çile” onun hayatının ve sanatının en önemli yapı taşlarını oluşturur. Şairin *Çile* şiir kitabının ilk şiiri olan “Çile”den son şiirine kadar bir fikir ve varoluş sancısı içerisindeki bir ruh hali yer alır. Kısakürek, şiirlerinin çoğunda insan-Allah münasebeti içerisinde insanın kâinattaki yeri ve yaratılış sebebi üzerinde sorgulamalar yaparken şiirin amacının “mutlak hakikat” dediği Allah’ı bulma işi olarak irdeler.

KAYNAKLAR

AKIN, Hüseyin (2013), **Zaman ve Mekân Sarmalında Necip Fazıl Şiiri**, 30 Necip Fazıl, Uluslararası Necip Fazıl Kısakürek Sempozyumu, (Editörler: Fahri Tuna, Ercan Yılmaz, Hüseyin Yorulmaz), 20-26 Mayıs 2013, Konya.

AYDIN, Ahmet (2014), **Necip Fazıl Kısakürek’in Hikâye ve Romanları Üzerine Bir Araştırma**, Yüksek Lisans Tezi, Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Manisa.

BAŞIBÖYÜK, Fatma (2008), **Necip Fazıl Kısakürek’in Şiirlerindeki Metafizik Kavramlar ve Bu Kavramların Pedagojik Açından İrdelenmesi**, Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ.

BÜYÜKKAVAS KURAN, Şeyma (2013), **Necip Fazıl Kısakürek’in Tiyatroları Hakkında Bazı Dikkatler**, Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic, Volume 8/13 Fall.

ÇALIŞKAN, Adem (2016), **Necip Fazıl Kısakürek’in ‘Çile’ Adlı Şiiri ve Çözümlemesi**, Uluslararası Sosyal

Araştırmalar Dergisi, The Journal of International Social Research, Cilt: 9, Sayı: 42.

DENİZ, İhsan (2005), **Mükemmeliyetçi Şair**, Hece-Aylık Edebiyat Dergisi (Düşünce, Tarih ve Bir Coğrafya Tasarımı Olarak Büyük Doğu ve Necip Fazıl Kısakürek Özel Sayısı), Sayı: 97, Ocak.

ENGİNÜN, İnci (2009), **Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı**, İstanbul: Dergâh Yayınları.

GÜNGÖR, Bilgin (2015), **Necip Fazıl Kısakürek’in “Muhasebe” Adlı Şiirinde Yeniden Doğuş Arketipi**, Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt: 8, Sayı: 37, Nisan 2015.

HÜKÜM, Muhammet (2013), Necip Fazıl’ın “Çile” Şiirinde “Yüce” ve “Trajik” Üzerine Bir Tahlil Denemesi, Asia Minor Studies, International Journal of Social Science, Cilt:1 Sayı:1 Ocak.

KARAKOÇ, Sezai (2007), **Edebiyat Yazıları-I**, İstanbul: Diriliş Yayınları.

KISAKÜREK, Necip Fazıl (1995), **Çile**, İstanbul: Büyük Doğu Yayınları.

KURT, İhsan (2011), **Çiledeki İnsan Necip Fazıl**, Ankara: Akçağ Yayınları.

MAHİM, Fatma (2010), **Necip Fazıl’da Allah-Âlem-İnsan Münasebeti**, Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

MİYASOĞLU, Mustafa (2009), **Necip Fazıl Kısakürek**, Ankara: Akçağ Yayınları.

OKAY, M. Orhan (1991), **Kültür ve Edebiyatımızdan**, Ankara: Akçağ Yay.

OKAY, M. Orhan (1993), **Çile**, TDV/DIA İslâm Ansiklopedisi, C.8, 1993,

TANPINAR, Ahmet Hamdi (1990), **Edebiyat Üzerine Makaleler**, İstanbul: Dergâh Yayınları.